

KRONIKA

Jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. zw. dr hab. n. med. Alicji Kurnatowskiej w dziedzinie parazytologii i mikologii lekarskiej

Dnia 8 września 2001 r. odbyło się w Łodzi (w trakcie XIX Zjazdu Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego) uroczyste zebranie poświęcone uczczeniu 50 rocznicy pracy naukowej prof. dr hab. Alicji Kurnatowskiej.

Dostojna Jubilatka urodziła się w Pabianicach w rodzinie inteligenckiej. Ojciec Józef Perek był człowiekiem niezwykłym, ogromnie zaangażowanym w działalność społeczną, harcerz; w czasie okupacji organizował Szare Szeregi oraz pracował w wywiadzie wojskowym Armii Krajowej w okręgu Pabianice. Miał pseudonim „Janusz”. Aresztowany przez Gestapo, zginął w Oświęcimiu.

Profesor A. Kurnatowska ukończyła w Pabianicach gimnazjum żeńskie im. Królowej Jadwigi, a następnie Liceum Ogólnokształcące. W tym czasie była czynną harcerką (od zastępowej do członka Komendy Wojewódzkiej w Łodzi), biorącą udział w licznych akcjach społecznych.

Studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Łodzi odbyła w latach 1950–1955, otrzymując dyplom lekarza. Należała do wyróżniających się studentów, czego wyrazem były m.in. 32 oceny celujące i bardzo dobre w indeksie. W 1959 roku uzyskała specjalizację w zakresie ginekologii i położnictwa. Kolejno osiągała następujące stopnie i tytuły naukowe: doktora medycyny (1963), docenta (doktor habilitowany, 1968), profesora nadzwyczajnego nauk medycznych (1977) i profesora zwyczajnego nauk medycznych (1989). Pracę naukowo-dydaktyczną rozpoczęła 1 września 1951 roku na II roku studiów, w Katedrze i Zakładzie Biologii – obecnie: Katedra Biologii i Parazytologii Lekarskiej Akademii Medycznej w Łodzi, gdzie pracuje do chwili obecnej, zajmując kolejno stanowiska: zastępcy asystenta (1951–1955), młodszego asystenta (1955–1958), starszego asystenta (1958–1963), adiunkta (1963–1969), docenta (1969–1977), profesora nadzwyczajnego (1977–1989), profesora zwyczajnego (1989). Przez 18 lat pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Biologiczno-Morfologicznego AM w Łodzi, a od 1983 r. jednocześnie – kierownika Ośrodka Leczenia Chorób Pasożytniczych i Grzybic przy Zakładzie; od roku 1991 jest kierownikiem Katedry. Pracowała jako konsultant (parazytologia, mikologia) w I Klinice Położnictwa i Ginekologii Akademii Medycznej (1959–1969) oraz w Specjalistycznym Dermatologicznym Zespole Opieki Zdrowotnej (1980–1990) w Łodzi. Przez 17 lat była członkiem Rady Insty-

tutu Położnictwa i Ginekologii AM w Łodzi. Obecnie została wybrana do Rady Naukowej Instytutu Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi.

W latach 1959–1983 przebywała na szkoleniu lub była gościem w wielu placówkach badawczych za granicą (Czechosłowacja, Jugosławia, Holandia, Wielka Brytania, Francja, Szwecja, USA).

Dorobek naukowy Prof. A. Kurnatowskiej obejmuje 410 publikacji oraz 470 referatów i doniesień na posiedzeniach lub zjazdach towarzystw naukowych; ponad 100 pozycji wydano w językach obcych (angielski, niemiecki, rosyjski, węgierski), w tym 46 – za granicą (Wielka Brytania, Czechosłowacja, Kanada, Indie, Japonia, Jugosławia, Rosja, Węgry, Włochy, USA); 90 opracowań prezentowała na 42 zjazdach międzynarodowych. Była opiekunem 2 habilitacji, promotorem 11 doktoratów, kierownikiem i/lub opiekunem ponad 20 prac magisterskich, a także – inspiratorką i opiekunem około 70 prac studentów, z których 56 otrzymało nagrody lub wyróżnienia.

Głównymi kierunkami działalności naukowo-badawczej Pani Profesor są: właściwości biologiczne rzęsiotka pochwowego (*Trichomonas vaginalis* Donné) i ich znaczenie kliniczne; cechy grzybów występujących w ustroju człowieka oraz rozpoznawanie grzybic narządowych i nawracających; działanie etiotropowe nowych związków w porównaniu z wprowadzonymi już lekami, z uwzględnieniem zjawiska oporności szczepów *Trichomonas* i *Candida* na czynnik chemiczny.

Osiągnięciami Pani Profesor są m.in.: oryginalna analiza cech biometrycznych *Trichomonas vaginalis* w hodowlach oraz odrębnych postaciach rzęsistkowicy mierzonych różnymi metodami, z uwzględnieniem obrazów z mikroskopu elektronowego skaningowego; ustalenie zbieżności między inwazją *T. vaginalis* lub *T. tenax*, a niektórymi gatunkami grzybów występującymi w ontocenozach tych samych narządów; opisanie oddzielnej jednostki chorobowej – rzęsistkowicy powikłanej grzybicą (*trichomonosomycosis*); wykrycie wzajemnych interakcji szczepów *Candida* stymulujących wzrost *T. vaginalis*. Pani Profesor rozwinęła w naszym Ośrodku – w ciągu 25 lat – badania nad zarażeniem *Toxoplasma gondii*, uwzględniając prewalencję tego pierwotniaka w różnych okresach rozwojowych, ocenę wartości diagnostycznej różnych testów, z opracowaniem własnego modelu analizy wartości miana lub stężenia określonych przeciwciał anty-*T. gondii*; za szczególnie interesujące uznano wykrycie u kobiet ciężarnych ponownej obecności swoistych immunoglobulin M oraz stwierdzenie narastania wartości immunoglobulin G w miarę rozwoju ciąży. Do innych osiągnięć należy podanie własnej definicji inwazji nawracających (pasożyty, grzyby), związanych z zarażeniami wieloogniskowymi i rodzinnymi; wprowadzenie własnego podziału grzybic narządowych; opracowanie własnego systemu biotypowania grzybów w oparciu o kilkadziesiąt cech (różnicowanie gatunków i wewnątrzgatunkowe) i wykrycie związku pomiędzy właściwościami szczepu a jego patogennością; komputerowa analiza wielkości komórek wegetatywnych różnych gatunków grzybów chorobotwórczych. Formułując własną de-

finicję inwazji nawracających – nie tylko w odniesieniu do grzybów, lecz także pasożytów pochodzenia zwierzęcego – udowodniła, że wśród przyczyn nawrotów najważniejsze miejsce zajmują zarażenia wieloogniskowe, zaś dalszymi są: zarażenia rodzinne oraz wytwarzanie się szczepów grzybów lub pasożytów o zmniejszonej wrażliwości na leki.

Prof. A. Kurnatowska zainicjowała jako pierwsza (nie tylko w Polsce) badania zjawiska oporności *T. vaginalis* i grzybów chorobotwórczych na czynniki chemiczne. Opracowała – wspólnie z Panem Profesorem R. Kadłubowskim – oryginalne metody: obliczania 50% stężeń związków działających na populację *Trichomonas*, wyznaczania krzywych działania najmniejszych stężeń (MIC) hamujących wzrost grzybów lub bakterii; oceny krzywych wzrostu pierwotniaka lub grzyba; wprowadziła do dalszej analizy badanie rozkładu wartości CL_{50} lub MIC (w układzie współrzędnych prostokątnych) pod kątem wyodrębniania szczepów *Trichomonas* lub grzybów o zmniejszonej wrażliwości na czynniki chemiczne. Metody te pozwoliły na wiarygodne porównywanie aktywności wielu nowych związków z lekami wzorcowymi i wykrycie (wspólne z biochemikami patenty) nieznanych wcześniej właściwości rzęsistkobójczych, mikostatycznych i bakteriostatycznych tych związków. Dalsze ciekawe możliwości interpretacji wyników uzyskanych z omawianej części badań stworzył zaproponowany przez Panią Profesor własny wskaźnik „łącznego działania związku” na składniki z różnych grup systematycznych – ontocenozy pochwy kobiety. Trzeba też dodać, że Prof. A. Kurnatowska, dzięki współpracy naukowej z Instytutem Przemysłu Farmaceutycznego, Instytutem Leków oraz firmami farmaceutycznymi, zbadła jako pierwsza w Polsce *in vitro* oraz *in vivo* wszystkie leki przeciwrzęsistkowe, wprowadzane kolejno do zwalczania rzęsistkowicy, a także leki przeciwgrzybicze stosowane w grzybicach narządowych. W toku badań klinicznych opracowała szczegółowo kryteria oceny skuteczności nowego leku przeciwrzęsistkowego.

Prof. A. Kurnatowska brała udział w badaniach przedklinicznych związków, które weszły do lecznictwa, np. Ledakrin „Polfa”, „Davercin” Polfa, zbadła też porównawczo – w stosunku do innych polienów – nową pochodną polifunginy przyjętą przez Komisję Leków do opracowania klinicznego. W toku omawianych badań zaproponowała – nieopisany dotychczas w piśmiennictwie – sposób analizy oparty o traktowanie wrażliwości grzyba na czynnik chemiczny, jako cechy ilościowej – wyrażającej się wartością najniższego stężenia hamującego MIC, obliczonego z krzywych działania za pomocą równania regresji prostoliniowej – dającej się analizować w szeregach zmienności różnymi parametrami rozkładu MIC w układzie współrzędnych prostokątnych. Sposób ten sprawdzony podczas porównywania danych obejmujących kilkanaście tysięcy krzywych działania antybiotyków polienowych i pochodnych azolowych uzyskał wyróżniające recenzje w Polsce, Anglii i Szkocji.

Prof. A. Kurnatowska stworzyła w Łodzi – cenioną w Polsce i za granicą – własną szkołę mikroparazytologii, łączącą w sensie badawczym i klinicznym protozoologię i mikologię lekarską.

Prof. A. Kurnatowska reprezentowała w sposób wyróżniający się naukę polską na międzynarodowych zjazdach lub sympozjach we wszystkich ośrodkach akademickich w kraju, a także za granicą, m.in. w Pradze, Rzymie, Grenoble, Moskwie, Rennes, Trogirze, Monachium, Bratysławie, Erfurcie, Londynie, Toronto, Wiedniu, Smolenicach, Budapeszcie, Izmirze, Lizbonie, Glasgow i Dreźnie.

Prof. A. Kurnatowska jest świetnym dydaktykiem o głębokiej wiedzy i dużych uzdolnieniach pedagogicznych. Przez cały czas prowadzi działalność dydaktyczną z zakresu biologii lekarskiej z genetyką medyczną, parazytologii i mikologii lekarskiej – ze studentami Wydziału Lekarskiego, Oddziału Stomatologicznego, Wydziału Farmacji, Oddziału Analityki Medycznej. Pełniąc funkcje zastępcy dyrektora Instytutu Biologiczno-Morfologicznego do Spraw Dydaktyki organizowała i corocznie oceniała przebieg procesu dydaktyczno-wychowawczego, obejmującego około 22 tysięcy godzin zajęć ze studentami I i III roku Wydziału Lekarskiego i Oddziału Stomatologicznego. Jest współautorką stale unowocześnianego programu nauczania biologii z genetyką na Wydziale Lekarskim i Oddziale Stomatologicznym oraz współautorką pierwszego w Polsce opracowania programu zajęć dla Oddziału Analityki Medycznej Wydziału Farmacji. Przez 12 lat opiekowała się studentkami mieszkającymi w domu akademickim, była wielokrotnie opiekunką grup studenckich, przez 5 lat przewodniczyła Radzie Pedagogicznej I roku Wydziału Lekarskiego i Oddziału Stomatologicznego z racji pełnienia funkcji Opiekuna.

Na specjalnie wyróżnienie zasługuje 28-letnia działalność Prof. A. Kurnatowskiej jako Opiekuna Studenckiego Koła Naukowego przy Katedrze; studenci przedstawiali prace na Sesjach Uczelnianych Studenckiego Towarzystwa Naukowego, ogólnopolskich sympozjach, a także zjazdach zagranicznych, uzyskując kilkadziesiąt nagród i wyróżnień; 11 spośród członków koła zostało profesorami Rady Wydziału Lekarskiego AM w Łodzi, kilku jest też profesorami w USA. Warto dodać, że studenci tego Koła Naukowego byli inicjatorami i organizatorami 8 już Ogólnopolskich Sympozjów pn. Ekologia Człowieka Współczesnego. Za pracę z Kołem Prof. A. Kurnatowska została wielokrotnie wyróżniona – podobnie jak Koło – przez Władze Uczelni; w roku 1981 i 1989 otrzymała z rąk studentów Złotą Odznakę Studenckiego Towarzystwa Naukowego.

Prof. A. Kurnatowska od 1962 r. lat prowadzi szkolenie podyplomowe lekarzy oraz kierowników pracowni diagnostycznych z zakresu mikologii i protozoologii, zwłaszcza rzęśistkowicy i toksoplazmozy (kursy CMKP, AM). Jest autorką lub współautorką 31 podręczników i monografii, związanych z parazytologią, mikologią lekarską i ekologią, wykorzystywanych przez studentów Wydziałów Lekarskich, lekarzy różnych specjalności i pracowników laboratoryjnych. Podręczniki ekologii opracowane przez samodzielnych pracowników nauki PŁ, UŁ i AM w Ło-

dzi – stanowią, według Pani Profesor, próbę znalezienia wspólnego języka i poszukiwania związków z różnymi dziedzinami wiedzy przez pracowników akademickich i studentów. Unikalny charakter w skali światowej ma rozdział pt.: „Urogenital *Trichomoniasis* in Children” napisany na zaproszenie Prof. B.M.Honigberga, redaktora dużej monografii pt. „*Trichomonads Parasitic in Humans*” (New York, 1989), adresowany głównie do lekarzy. Trzeba dodać, że oryginalny podstawowy podręcznik mikologii lekarskiej (4 wydania) stał się na długi czas dominującą lekturą studentów oraz lekarzy i biologów specjalizujących się w mikrobiologii. Prof. A. Kurnatowska jest też autorką 2 filmów naukowo-dydaktycznych pt. „*Trichomonas vaginalis* Donné”.

Prof. A. Kurnatowska od lat bierze udział jako recenzent w postępowaniach o nadanie tytułu profesora zwyczajnego lub nadzwyczajnego, prac i dorobku w przewodach habilitacyjnych, ocenie prac doktorskich, podręczników i prac oryginalnych, skierowanych przez wydawnictwa lub redakcję czasopism oraz przez koordynatorów problemów węzłowych lub międzyresortowych i KBN.

W życiu macierzystej Uczelni oraz w środowisku zawodowym Prof. A. Kurnatowska jest czynnym, posiadającym wielki autorytet pracownikiem. Brała udział w pracach Komisji Senackich m.in. w Komisji Senackiej do Spraw Socjalnych Studentów oraz Senackiej Komisji Dyscyplinarnej dla Pracowników Nauki; w 1960 r. jako przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego największego w historii AM Zjazdu Absolwentów (ok. 6 tys.). Była członkiem-założycielem Stowarzyszenia Absolwentów Akademii Medycznej w Łodzi. Ciągłe uczestniczy w przewodach doktorskich, habilitacyjnych oraz komisjach przygotowujących wnioski do tytułów profesorskich. Od 1955 r. konsultuje pacjentów z terenu Polski w Ośrodku Leczenia Chorób Pasożytniczych i Grzybic, a także w różnych szpitalach Łodzi i regionu.

W 1953 roku była jednym z członków założycieli Łódzkiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, w którym pełniła funkcje wiceprzewodniczącej (3 kadencje) lub przewodniczącej (9 kadencji). Współpracowała z Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego, m.in. jako wiceprezes (3 kadencje) oraz sekretarz lub przewodnicząca (w latach 1958–1990) Komisji Trichomonadozy. Była przewodniczącą lub członkiem Sekcji Lekarskiej (3 kadencje). Była członkiem Międzynarodowej Grupy Ekspertów Trichomonadozy, działającej pod patronatem WHO. Brała udział w zorganizowaniu 8 ogólnopolskich i 3 międzynarodowych sympozjów poświęconych biologii *Trichomonas* i zwalczaniu rzęsićkowicy u ludzi; wiąże się to z inspirowaniem ciągle nowych kierunków badań na ten temat. Współorganizuje w Łodzi coroczne spotkania naukowe pod nazwą „Dzień Kliniczny Parazytologii Lekarskiej” (41 zjazdów ogólnopolskich, z częstym udziałem gości zagranicznych). Ponad 20 lat była czynnym członkiem Komitetu Parazytologii II Wydziału PAN oraz Komisji Zastosowań Nauk Matematycznych w Badaniach Podstawowych i Klinicznych VI Wydziału PAN, przez 6 lat była

członkiem Rady Naukowej Instytutu Parazytologii PAN w Warszawie. Była inicjatorką powstania Zespołu Mikologii Komitetu Parazytologii PAN, w którym pracuje od 12 lat, od 8 lat także w Komisji Ochrony Środowiska PAN, Oddziału w Łodzi. Jest członkiem Europejskiej Konfederacji Mikologów Lekarskich, Łódzkiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Genetycznego; przez wiele lat była też czynnym członkiem Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego.

Prof. zw. dr hab. n. med. A. Kurnatowska otrzymała liczne nagrody, a mianowicie: Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej – naukowe (9) i dydaktyczne (5), Towarzystw Naukowych (2), JM Rektorów AM i WAM (około 30). Jako wieloletni (1962-1989) opiekun wyróżniającego się Koła Naukowego Studentów uzyskała (1990) tytuł Honorowego Członka Studenckiego Towarzystwa Naukowego przy Akademii Medycznej w Łodzi. Odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1976), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1978), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1981), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2002); otrzymała medal im. K. Janickiego oraz wiele wyróżnień, m.in. odznakę „Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia” i „Złotą Odznakę Towarzystwa Przyjaciół Dzieci”, a także specjalny medal i dyplom Uniwersytetu im. Komenského w Bratysławie za „Osiągnięcia w rozwijaniu współpracy polsko-słowackiej w dziedzinie parazytologii lekarskiej”, ostatnio także – honorowe członkostwo Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego (2001).

Profesor Alicja Kurnatowska jest wybitnym utalentowanym naukowcem, wysoko cenionym w kraju i zagranicą. Dla swoich współpracowników Pani Profesor jest Mistrzem oraz niedoścignionym wzorem pracowitości i zapału do badań naukowych.

Jolanta Kwaśniewska